

Razvoj i perspektive muzeja Đakovštine

Bijelić, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:038587>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Razvoj i perspektive Muzeja Đakovštine

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Marijan Bradanović
STUDENTICA: Anja Bijelić

Rijeka, 1.06.2017

Sadržaj

1. Sažetak	1
2. Uvod	2
2. 1. Pregled povijesti muzeja	3
2. 2. Proučavanje i definiranje muzeja	4
2.3 Izjava o poslanju.....	6
3. Razvoj Muzeja Đakovštine	7
3. 1. Muzej od 1952.-1967. godine	8
3.2. Muzej od 1967.-1994. godine	12
3.3 Muzej od 1994.-2002. godine	15
4. Muzej od 2002. godine do danas.....	17
4. 1. Adaptacija zgrade	20
4. 2. Preventivna zaštita predmeta.....	22
5. Stalni postavi	23
5. 1. Etnološki postav	24
5. 2. Stalni postav kulturno povijesnog razvoja Đakova.....	26
5. 3. Arheološki postav.....	28
6. Likovna zbirka.....	29
7. Mogućnosti muzeja	30
8. Zaključak	32
Popis literature:	34
Popis reprodukcija:.....	37

1. Sažetak

U fokus istraživanja stavljen je Muzej Đakovštine kao primjer problematike osnivanja muzeja te novih izazova koji se pojavljuju nakon etabliranja ustanove u gradu. Kao uvod u temu iskorišten je pregled povijesti razvoja muzeja od antike do 20. stoljeća kada se pojavljuju prva sustavna proučavanja muzeja. U tom su kontekstu analizirani muzeologija i Međunarodna organizacija muzeja ICOM, čije su definicije muzeja obrađene kao zasebno poglavlje. Nakon komentara na Izjavu o poslanju Muzeja Đakovštine, dat je uvid u razvojni put Muzeja podijeljen na tri faze koje odgovaraju trima zgradama u koje je muzej bio smješten. Posljednja od njih, ona od 2002. godine do danas, obrađena je zasebno kroz uvid u proces adaptacije zgradi, način zaštite predmeta, izradu i izgled stalnog postava te nekoliko riječi o likovnoj zbirci Muzeja. Mogućnosti Muzeja u pogledu odnosa s posjetiteljima svjedok su da završetak pedesetogodišnjeg razdoblja potrage za prikladnim prostorom tek pokreće promišljanja o nekim novim izazovima struke.

Ključne riječi: muzeji, muzeologija, Đakovo, Muzej Đakovštine

2. Uvod

Bez obzira na stupanj osviještenosti, baština je dio kulturnog identiteta svakog pojedinca. Ona predstavlja materijalnu ili nematerijalnu vezu s prošlosti koja se manifestira u sadašnjosti, a čije je očuvanje potrebno kako bi se prenijela budućim generacijama. Važnost zaštite baštine i potreba za osnivanjem specijaliziranih institucija koje to čine, u svojevrsnom je obliku osviještena još u helenističkoj Aleksandriji. Usporedno s razvojem društva te su proto-institucije mijenjale svoje nazive, interesne sfere i funkcije, a kao rezultat danas smo svjedoci rastućem broju i širokoj definiciji baštinskih institucija od kojih je najpoznatija, dakako, muzej.

Ovisnost muzeja o promjenama u ukusu i interesima društva dovela je do dinamičnih i sveobuhvatnih inovacija u načinu funkcioniranja ustanove. Iako se načini vođenja muzeja, prezentacije eksponata i odnosa s javnošću mijenjaju, temeljna ideja-vodilja rada muzeja ostala je ista, a to je očuvanje identiteta. Muzejima je u vremenu globalizacije pripisan težak zadatak odupiranja kulturnoj degradaciji, podizanju svijesti o važnosti baštine i osiguravanju kontinuiteta jedinstvenosti. Usprkos svim teoretskim ispreplitanjima društva i baštinskih institucija te tretiranja muzeja kao *društvenog pamćenja*, vjerojatno je preciznije mišljenje da njihov fokus može biti samo pojedinac, a krajnji cilj "...obeshrabriti stvaranje kolektivnog čovjeka..."¹

U tom je kontekstu posebno zanimljivo promatrati kako se obimom građe manji i financijskim mogućnostima skromniji gradski i zavičajni muzeji prilagođavaju društvenoj situaciji, kako čuvaju vlastiti i gradski identitet te na koji način reagiraju na nove muzeološke trendove. Istraživanje je bazirano na Muzeju Đakovštine kao paradigmatskom primjeru problematike osnutka muzeja i izazova koji se pojavljuju prilikom dugogodišnjeg rada ustanove.

¹ TOMISLAV ŠOLA, *Marketing u muzejima, ili o vrlini i kako je obznaniti*, Hrvatsko muzejsko društvo, Zagreb, 2001., 67.

2. 1. Pregled povijesti muzeja

Onome što danas nazivamo muzejima prethodile su privatne zbirke kurioziteta, riznice i zbirke u posjedu aristokracije. Nastajale su iz različitih pobuda; znatiželje, zanimanja za obiteljsku povijest, štovanja prikupljenih predmeta ili jednostavno, zbog visoke vrijednosti predmeta i eventualne prodaje.² Tijekom srednjeg vijeka sakupljačka je praksa bila orijentirana na kultne predmete i likovne radove vjerske tematike. Iako i dalje isključivo u posjedu crkvenih i samostanskih riznica, predmeti su u rijetkim prigodama, uglavnom vjerskim blagdanima ili svetkovinama, bili prezentirani vjernicima i hodočasnici.

Na prijelazu s 13. u 14. stoljeće, odnosno u razdoblju rane renesanse u Italiji, plemstvo počinje stvarati velike zbirke vrijednih knjiga, umjetnina od dragog kamenja i ostalih dragocjenosti. Oslobođanje od vjerskih institucija, postavljanje čovjeka u središte razmatranja i buđenje interesa za antiku učinili su velik korak u gotovo svim sferama znanosti i društvenih djelatnosti, pa tako i u razvoju muzeja.³ Iz vodiča kroz Firencu iz 1591. godine po prvi puta se saznaje da su zbirka slika i skulptura iz galerije Uffizi, projektanta Giorgia Vasaria, bile otvorene za bilo koga tko je to zatražio. "Ovakvim odvajanjem umjetničko djelo stječe novi status, a time i muzej koji ga mora u punom sjaju predstaviti pred javnošću."⁴ Po uzoru na Italiju, tzv. kabineti umjetnosti i čudesa, *Kunst und Wunderkammern*, postaju sastavni dijelovi rezidencija svakog uvaženog aristokrata - kolekcionara diljem Europe.

Međutim, privatni karakter ovih proto-muzejskih ustanova ubrzo će doći u sukob s društvenim potrebama 17. i 18. stoljeća. Kao jedna od važnijih povijesnih prekretnica, francuska revolucija je omogućila pomalo proturječno izražavanje javnosti na planu očuvanja i zaštite kulturne baštine u svrhu edukacije naroda i potvrde nacionalnih posebnosti. Dekretom je ustanovljen novi tip muzeja koji donosi promjene u interpretaciji građe i postaje narodnim, "čime se otvaraju mogućnosti da muzej postane sredstvo za manipulaciju i izražavanje službene politike."⁵

² ANDRÉ GOB, NOÉMIE DROUGUET, *Muzeologija - Povijest, razvitak, izazovi današnjice*, Zagreb, 2007., 22.

³ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 23.-25

⁴ GOB, DROUGUET (bilj.2), 25.

⁵ IVO MAROEVIĆ, *Uvod u muzeologiju*, Radovi zavoda za informacijske studije, Zagreb, 2003., 34.

Krajem 18. i tijekom 19. stoljeća u skladu s političkom klimom čitave Europe stvaraju se moderne muzejske institucije koje su u svrhi nacionalnih preporoda, a prošlost ne sagledavaju objektivno već isključivo romantično. Iako se muzejske zbirke tretiraju kao dokazi o superiornosti klase, a primarni zadatak muzeja kao gomilanje predmeta u spremišta, prosvjetiteljske ideje ipak su pozitivno utjecale na konačno otvaranje muzeja javnosti u svrhu edukacije. Osim toga, umjetnine i vrijedni predmeti počinju se osmišljeno prezentirati i klasificirati, a njihovim rukovođenjem više ne upravlja vladar nego država.⁶ Postupno se otvara sve veći broj specijaliziranih muzeja, uglavnom umjetničkih, prirodoslovnih ili povijesnih, pa 19. stoljeće rasluženo dobiva titulu *stoljeća muzeja*.⁷

Takav statistički mjerljiv razvitak nastaviti će se tek u sedmom desetljeću 20. stoljeća. Pri tome ne treba izostaviti doprinos na teoretskom planu razvitka muzeja koji se dogodio u razdoblju između dva svjetska rata kada se promišljanje oko sakupljanja, čuvanja, proučavanja i prezentacije predmeta pretvorilo u konceptualna pitanja, tj. pitanja značenja, smisla i interpretacije.⁸

2. 2. Proučavanje i definiranje muzeja

U drugoj četvrtini 20. stoljeća pojavljuju se prva sustavna proučavanja muzeja, njegove funkcije i poimanja. Ta je, i danas mlada, grana znanosti nazvana muzeologijom; terminom koji je otprije korišten isključivo u značenju izlaganja umjetnina.⁹ Prvi međunarodni muzeološki skup u Madridu 1934. godine održan je u organizaciji Međunarodnog ureda za muzeje (preteče ICOM-a), a razmatrane teme arhitekture i uređenja muzeja potaknule su daljnji interes za edukativne mogućnosti institucije.¹⁰ Stagnacija struke u dvadesetogodišnjem razdoblju od 1960.-1980. godine imala je pozitivan ishod te se muzeološko proučavanje obnavlja i produbljuje pod vodstvom Georgesa Henria Rivierea i imenom *nova muzeologija*.

⁶ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 28.

⁷ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 32.

⁸ MAROEVIĆ (bilj. 5), 9.

⁹ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 15.-16.

¹⁰ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 16.

Zatvorena definicija muzeologije i njezinog interesnog područja ne postoji. Riviere ju 1981. godine shvaća kao "...znanost o muzeju. Proučava njegovu povijest i ulogu u društvu, specifične oblike istraživanja, fizičkog čuvanja predmeta, prezentiranja, animacije, difuzije, organizacije, funkcioniranja, suvremene muzejske arhitekture kao i naslijeđena ili novootkrivena nalazišta, tipologiju i deontologiju."¹¹ Problematika užeg definiranja discipline i dalje je aktualna, a u nemogućnosti određenja osnovnog predmeta istraživanja postoje i težnje za promjenom naziva u, primjerice, heritologiju.¹²

Doprinos Georgesa Henria Rivierea očigledan je i u osnivanju ICOM-a (*International Council of Museums*) 1947. godine, čiji je i prvi glavni direktor.¹³ Riječ je o neprofitnoj međunarodnoj organizaciji muzeja i muzejskih stručnjaka koja je povezana s UNESCO-om, a broji više od 17 000 članova iz 143 zemlje.¹⁴ Samo devet godina kasnije formiran je i ICOFOM (*International Committee for Museology*), ICOM-ov međunarodni komitet za muzeologiju koji je postao "glavna platforma za međunarodnu muzeološku raspravu," a bavi se organiziranjem tematskih simpozija i publikacijskom djelatnošću.¹⁵

Kako bi se precizno odredile institucije koje ICOM smatra svojim članicama, jedan od prvih zadataka vijeća bio je osmisлити definiciju muzeja. Prema definiciji iz najnovijeg ICOM-ovog statuta usvojenog na 22. Generalnoj sjednici u Beču 24. kolovoza 2007. godine; "Muzej je neprofitna, javnosti otvorena, stalna institucija u službi društva i njegova razvitka koja čuva, istražuje, komunicira te izlaže materijalnu i nematerijalnu baštinu čovječanstva i njegove okoline u svrhu proučavanja, obrazovanja i užitka."¹⁶ S druge strane, prva definicija Međunarodnog muzejskog vijeća iz 1948. godine pod istim je pojmom tek šturo obuhvaćala "...sve zbirke umjetničke, tehničke, znanstvene, povijesne i arheološke građe otvorene javnosti,..."¹⁷

Nepostojanje jedinstvene bezvremenske definicije muzeja i njegova načina funkcioniranja potvrđuje kroz povijest viđeni uzajamni odnos društva i baštinskih institucija.

¹¹ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 19

¹² TOMISLAV ŠOLA, Prilog mogućoj definiciji muzeologije u: *Informatica museologica 15*, Muzejski dokumentacijski centar Zagreb, 1985., 10.

¹³ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 17.

¹⁴ GOB, DROUGUET (bilj. 2), 41.

¹⁵ MAROEVIĆ (bilj. 5), 57.

¹⁶ Službena web-stranica ICOM-a, Definicija muzeja (URL: <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>)

¹⁷ Razvoj definicije muzeja prema ICOM-ovim statutima 2007.-1946. (URL: http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html)

Kako je društvo u cjelini izloženo političkim, kulturnim, ekonomskim i socijalnim promjenama, tako se i primarni interes muzeja kao institucije mijenja. Otkako je postao isključivo *javna* ustanova, njegov je društveni karakter intenzivno naglašen, a sakupljanje, čuvanje i istraživanje građe, iako fundamentalni, stavljeni su u drugi plan.¹⁸ Posljedično, osmišljeni su novi načini izlaganja eksponata koji prate tehnološki napredak te je muzejski prostor poprimio novi izgled. Utoliko se čini mogućim rezimirati da je utjecaj između društva i muzeja obostran. Muzeji se prilagođavaju potrebama društva kako bi se što široj publici učinili atraktivnima, a pozornost koju zauzvrat dobivaju koriste kao ključno sredstvo u ispunjavanju najrecentnije funkcije muzeja, one komunikacijske.¹⁹ *Razgovor* između novog, reformiranog muzeja i njegovih posjetitelja fokusiran je na poticanje razumijevanja i kreativnih sposobnosti, za razliku od ponude zatvorenih definicija i informativnosti koje su odlike tradicionalnog tipa muzeja.

2.3 Izjava o poslanju

Svaki je muzej u mogućnosti izraditi vlastitu *definiciju*. Izjava o poslanju je duža ili kraća izjava kojom se naglašava skup vrijednosti muzeja, a objašnjava što, gdje, kako i za koga, kada je riječ o muzejskim programima i postojanju.²⁰ Drugim riječima, izjava sadržava funkcije i svrhu svakog od muzeja, opravdava njihovo postojanje i diferencira ih od drugih muzejskih ustanova. Poslanje Muzeja Đakovštine definirano je još 2002. godine, a glasi:

"Muzej Đakovštine sabire, istražuje, čuva i izlaže vrijednosti kulturne baštine Đakovštine razvrstane u arheološku, kulturno-povijesnu, etnografsku i zbirku likovne umjetnosti. Svojim djelovanjem na području Đakovštine uključuje kulturnu baštinu kraja u život zajednice, razvijajući identitet i osjećaj pripadnosti zavičaju u stanovnika grada Đakova i Đakovštine. Uz izlaganje u prostorima muzeja koristi i prezentacije na otvorenom arheološkog i etnografskog sadržaja."²¹

Tekst poslanja Muzeja Đakovštine vrlo je kratak i iznosi tek najosnovnije informacije o svojoj djelatnosti.²² Budući da je komunikativnost kao primarna funkcija muzeja uvrštena u

¹⁸ Sakupljanje, čuvanje ili istraživanje kao primarni i isključivi zadatak muzeja, poput onog u 18. stoljeću.

¹⁹ MAROEVIĆ (bilj. 5), 164.

²⁰ ŠOLA (bilj. 1), 72.

²¹ Branka Uzelac, *Stalni postav - Muzeološka koncepcija*, 2002., Muzej Đakovštine Đakovo, 8., elaborat

²² Šola predlaže da Izjava o poslanju bude duga od pola do cijele stranice teksta. Vidi: ŠOLA (bilj. 1), 73.

opću definiciju muzeja tek 2007. godine, nije iznenađujuće da pet godina mlađe poslanje Muzeja Đakovštine ne sadržava sporni termin, niti je u vrijeme pisanja teksta on bio primjenjivan u praksi. Današnji se rad Muzeja sve više fokusira na odnos s posjetiteljima na planu redovnih privremenih izložbi, školskih vodstava unutar i izvan Muzeja, obilježavanja gradskih i državnih manifestacija, ažuriranja web stranice i sličnog. Utoliko izjavu o poslanju Muzeja treba razumjeti i uvažiti kao pisano svjedočanstvo o onovremenoj muzejskoj djelatnosti, a možda, u skladu s novom radnom dinamikom, i promijeniti.

3. Razvoj Muzeja Đakovštine

Velikom dijelu danas izložene i neizložene građe Muzeja prethodile su privatne zbirke, a jedinstvena poklonjena ili otkupljena ostavština koju bi se moglo nazvati *bazom* budućeg muzeja nije postojala. Građa Muzeja stvorena je naporima niza lokalnih entuzijasta sa osviještenom nuždom o brizi za baštinu.

Prvu poznatu pisanu izjavu o potrebi osnutka Muzeja izrazio je Josip Žerav 1913. godine u radu "Spomen spis od 1813.-1913. u proslavu stogodišnjice opstanka "Ceha" djakovačkih obrtnika" prilikom doticanja teme obrtničke zastave iz 1848. godine.²³ Između dva svjetska rata Žeravljevu je napomenu ozbiljno počelo razmatrati i političko vodstvo grada, pa je u travnju 1926. godine donesena odluka da se pristupi uređenju muzeja. U nedostatku stručnog osoblja i primjerenog prostora, ta je inicijativa ipak morala stagnirati sve do završetka Drugog svjetskog rata. Potrebu osnutka uvidio je i budući suradnik Muzeja, učitelj Stjepan Dvoržak koji je u "Službenom glasu" objavio članak "Osnivanje muzeja u gradu Đakovu." Osim uputa za prikupljanje predmeta, u članku su istaknuti i zadaci budućeg muzeja.²⁴ Novoosnovani Inicijativni odbor građana je na prvoj sjednici 14. studenog 1950. godine odlučio je pokrenuti inicijativu za osnivanje Muzeja grada Đakova. Rješenjem iz 12. prosinca 1951. godine Narodno vijeće općine Đakovo dalo je odobrenje za osnivanje Gradskog muzeja u Đakovu pod rukovodstvom Povjereništva prosvjete i kulture Narodnog

²³ "Naši majstori se 1848. godine spremiše pod svojom zastavom kao narodna garda da krenu u boj pod Osijek, čim ih bude Jelačić pozvao. Do toga doduše nije došlo, ali pokazuje oduševljenje i rodoljublje Đakovčana. Ona se zastava još i dan danas čuva u župnoj djakovačkoj crkvi. I bude li kada Đakovo imalo svoj - muzej - koji bi vrlo lijepo pristajao u "Hrvatski dom," moći će i ona zastava potomcima pričati o junačkom ponosu djakovačkih majstora kao i probudjenoj hrvatskoj svijesti. Moći će pričati ono isto u malom, što cjelokupna hrvatska povijest uči: Hrvat je uvijek bio spreman krv i život dati za svoga kralja i svoju domovinu." Vidi: JOSIP ŽERAV, *Spomen spis od 1813.-1913. u proslavu stogodišnjice opstanka "Ceha" djakovačkih obrtnika*, Đakovo, 1913.

²⁴ BRANKA UZELAC, Pedeset godina od osnivanja Muzeja Đakovštine u: *Zbornik Muzeja Đakovštine* 5, Đakovo, 2001., 7.

odbora. Prema tome, do stvarnog osnutka Muzeja prošla je još jedna godina, a prvi stalni izložbeni prostor za javnost otvoren je potkraj 1952. godine.²⁵

Po tematskoj strukturi riječ je o kompleksnom muzeju zavičajnog tipa osnovanog sa zadatkom prikupljanja, obrade, prezentacije i čuvanja kulturne baštine.

3. 1. Muzej od 1952.-1967. godine

Prvi postav smješten je dijelom u gradski, a dijelom u privatni prostor zgrade u bivšem Osječkom sokaku, tadašnjoj ulici JNA 15, a današnjoj bana Josipa Jelačića.²⁶ Jednokatnicu je za potrebe obiteljskog stanovanja na prvom katu dao sagraditi imućni trgovac i voditelj paromlina Franjo Terzić 1914. godine, a projekt je u secesijskom stilu izradio osječki projektant Ante Slaviček koji potpisuje velik dio reprezentativnih secesijskih kuća u Osijeku.²⁷ Korištenje secesije ili barem preuzimanje nekih stilu tipičnih dekorativnih elemenata u Đakovu nije bila rijetkost. Obzirom na veličinu grada, početkom dvadesetog stoljeća izgrađen je relativno velik broj secesijskih građevina, njih preko trideset, među kojima je najveći broj privatnih kuća i dva reprezentativna vjerska objekta; Samostan sestara sv. Križa iz 1909. godine i Bogoslovno sjemenište iz 1913./1914. godine.²⁸ Kuća Reichsman, jedan od najkvalitetnijih primjera secesijske arhitekture Đakova, svojom je dekorativnom kvalitetom 10. rujna 2008. godine upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.²⁹

Dio secesijske arhitekture tijekom vremena je zbog pregradnji ili potpunog rušenja ostao zauvijek izgubljen. U slučaju kuće Terzić ta je tvrdnja tek relativno točna. Pročelje je godinama prebojavano, i to ne na način da se građevina koloristički unificira, već u svrhu obnove isključivo prizemnog dijela u kojemu su smještene trgovine. Sasvim sigurno je česta promjena vlasnika lokala u prizemlju utjecala i na izgled unutrašnjosti, ali o tome nema publiciranih stručnih mišljenja. Osim navedenog, pročelje kuće s naglaskom na prvi kat ostalo je netaknuto, kako od suvremenih pregradnji, tako i od nadležne konzervatorske službe.

²⁵ Značaj osnivanja muzeja u Đakovu u: *Đakovački list*, 28.2.1953., 4.

²⁶ UZELAC (bilj. 24.), 8.

²⁷ ŽELJKO LEKŠIĆ, O zgradama Muzeja Đakovštine od osnivanja do danas u: *Zbornik Muzeja Đakovštine 10*, Đakovo, 2011., 31.

²⁸ GRGUR MARKO IVANKOVIĆ, Arhitektura secesije u Đakovu u: *Zbornik Muzeja Đakovštine 10*, Đakovo, 2011., 164.-167.

²⁹ Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel Osijek, *Potvrda o statusu kulturnog dobra za kuću Reichsman*, 2012.

Slika 1. Kuća Terzić, zgrada Muzeja Đakovštine od 1952. do 1967. godine

I danas je riječ o jednokatnici sa dvojakom funkcijom čitljivom iz izgleda pročelja. Prizemni dio s izlozima jasno naznačuje javnu, uglavnom trgovačku, ulogu prostora, dok se na prvome katu smanjenom veličinom prozorskih otvora i povećanom količinom dekoracije odaje stambeni karakter kata. Ritmičnost pročelja i naglašena vertikalnost postignuta je glatkim pilastrima te smještajem prozora koji se izmjenjuju u odnosima 2:1. Dekoracija se bazira na geometrizaciji praznih površina i štuko-amblemima koji se nalaze podno svakog prozora. Monumentalni ulaz smješten je u sredinu pročelja na način da korespondira s jednostavnim polukružnim balkonom i dvama ulazima na njega. Nema horizontalne podjele pročelja arhitektonskim elementima ili dekoracijom, čime se današnji dvobojni izgled još više dovodi u pitanje. Sva stolarija na kući, od prozora do ulaznih dvokrilnih vratnica, pa i unutar nje, u kuhinji i toaletu, ukrašena je geometrijskim ukladama s kvadratima i rombovima. Interijer s namještajem i uporabnim predmetima u stilskom rasponu od bidermajera, preko historicizma, altdeutscha, neobaroka do art decoa od izuzetne je vrijednosti.³⁰ Unatoč maloj iskoristivoj površini građevine, ona je primjereno poslužila kao zgrada prvog đakovačkog muzeja.

³⁰ IVANKOVIĆ (bilj. 28), 162.

Muzeološki rad je prvih godina pod vodstvom ravnateljice Hedvige Dekker³¹ bio primarno fokusiran na sabiranje kulturne baštine iz grada i okolice, u svrhu čega je uspostavljen kontakt sa seoskim povjerenicima koji su izvještavali Muzej o stanju spomenika i građi koja se može prikupiti. Osim toga, ravnateljica se uspješno posvećivala i populariziranju rada muzeja u svrhu razvitka interesa za tradiciju i svijesti o važnosti zaštite materijalne i nematerijalne baštine.³² Zamjetan interes pojedinaca za povećanje fundusa Muzeja potaknuo je osnivanje Odbora suradnika Muzeja i *Društva prijatelja starina* već 1953. godine.³³ Cilj novoosnovanog društva bio je "...pomoći Muzeju Đakovštine, da ispita sve te materijalne i duhovne kulture, koje su tu stoljećima nicali i nastajale, da ispita, koji su geofizički i geopolitički momenti utjecali na njihov razvoj i na njihovo propadanje."³⁴ Drugim riječima, društvo se bavilo sakupljanjem muzeju relevantnih predmeta, kao i čuvanjem kulturno-povijesnih spomenika na području grada i kotara.

Povodom prve obljetnice otvaranja Muzeja, ravnateljica Dekker izjavila je: "U Muzeju Đakovštine razvija se sistematska djelatnost čuvanja, proučavanja, popularisanja spomenika kulturno-historijskog i umjetničkog karaktera, a naročito svoju umjetničku djelatnost usmjerava u kulturno-prosvjetnom i naučnom pravcu. Kulturno-prosvjetna djelatnost Muzeja ogleda se u radu na podizanju općeg kulturnog nivoa naših ljudi preko mnogih predavanja i izložbi."³⁵ Afirmacija ustanove i uspjeh u zadanim okvirima očigledan je iz sve većeg broja posjetitelja, ostvarene suradnje sa osnovnim i srednjim školama te nekolicinom organiziranih predavanja iz povijesti, arheologije i etnologije. Đakovački list povodom pet godina rada Muzeja Đakovštine prenosi precizne statističke podatke o muzejskoj djelatnosti:³⁶

³¹ Hedviga Dekker je čitav svoj radni vijek bila jedina stručna zaposlenica Muzeja. Iako je za 1958. godinu planirano zaposlenje administratora, 1959. godine preparatora i 1960. godine povjesničara-kustosa, Muzej će stručnu osobu dobiti tek 1963. godine zaposlenjem arheologinje Branke Rauning nakon smrti Dekker. Vidi: Muzej Đakovštine u: *Đakovački list*, 10. 8. 1957., 4.

³² Godišnjica otvorenja Muzeja Đakovštine u: *Đakovački list*, 21. 11. 1953., 3.

³³ Osnovano je društvo prijatelja starina u: *Đakovački list*, 1. 5. 1953., 6.

³⁴ Osnovano je društvo prijatelja starina (bilj. 33), 6.

³⁵ Godišnjica otvorenja Muzeja Đakovštine (bilj. 32), 3.

³⁶ Pet godina rada muzeja Đakovštine 22. XI. 1952. - 22. XI. 1957 u: *Đakovački list*, 16.11.1957., 2-3.

Broj posjetitelja od 1. XI.:	1953.	1954.	1955.	1956.	1957.	Ukupno
U Muzeju	6 041	7 312	7 874	6 782	7 433	35 447
Na izložbi	-	-	11 100	420	3 200	14 720
					Ukupno:	50 167

Predavanja u muzeju, na Narodnom sveučilištu, Armiji (od 20. XI. 1952. do 1. XI. 1957)	181
Predavanja na selima	41
Tumačenja u muzeju	937
Posjetitelji na predavanjima	8 230

Prilikom promatranja broja posjetitelja važno je uzeti u obzir da su izložbene prostorije Muzeja za publiku bile otvorene tek dva puta u tjednu.³⁷ Prema podacima iz *Vjesnika muzealaca i konzervatora*, Osječki su muzej i galerija 1953. godine imali 25 489 posjetitelja, Vukovar njih 7500, a Đakovo 6041 posjetitelja. Iz toga slijedi da se đakovački gradski muzej već u prvoj godini svoje otvorenosti publici nametnuo kao treći najposjećeniji muzej Slavonije, a istovremeno je zabilježen i najveći broj organiziranih predavanja, kao i

³⁷ Kulturno-prosvjetni i naučno-istraživački rad Muzeja Đakovštine u: *Đakovački list*, 2.2.1957., 3.

najveći broj prikupljenih predmeta u Slavoniji.³⁸ Tek sedam godina nakon osnutka tiskana je prva knjiga Biblioteke Muzeja Đakovštine *Đakovo i njegova okolica kroz kulturno-historijske spomenike*, autorice Hedvige Dekker.

Nakon njezine smrti 1963. godine Muzej ostaje bez jedine stručne osobe, a na mjesto ravnatelja dolazi dotadašnji predsjednik *Društva prijatelja starina*, Franjo Čordašić. Iste godine Muzej zapošljava i prvu arheologinju.³⁹ Unatoč tome što je iz nabrojene muzejske djelatnosti vidljiv pozitivan pomak u javnoj promociji kulture i baštine grada, šezdesete su godine ujedno bile i vrijeme začetka ideje o fuziji Muzeja i Narodnog sveučilišta koja će biti aktualna i nekoliko narednih desetljeća. Takva je inicijativa u krugovima muzealaca pravodobno prepoznata neprihvatljivom te je uz napore zaposlenika i izvangradskih stručnjaka uspješno odbijena.⁴⁰

Iako će se prvi prostor Muzeja Đakovštine u ulici JNA 15 pokazati primjerenijim i od nekih budućih, važno je naglasiti da je on zauzimao svega 208 metara kvadratnih.⁴¹ Taj podatak možda i ne zvuči toliko zabrinjavajuće uzme li se u obzir da je rad na prikupljanju fundusa tek započeo, no ipak, to nije moglo biti trajno rješenje.⁴²

3.2. Muzej od 1967.-1994. godine

Petnaestogodišnji boravak na adresi JNA 15 prestaje 1967. godine selidbom na novu lokaciju. Muzej Đakovštine smješta se na prvom katu zgrade u Preradovićevoj ulici broj 17, u prostor u kome je sve do potresa 1964. godine bio djelatna Dom zdravlja. Sama građevina je jednokatnica bez suvišne dekoracije, sa suptilnim središnjim rizalitom i jednostavnim vijencem koji dijeli prizemlje od prvog kata.

³⁸ Osim tri nabrojena, u Slavoniji je 1953. godine djelatno još 5 muzeja: u Vinkovcima, Iloku, dijecezanski u Đakovu te Požegi i Slavonskom Brodu. Vidi: Meditacije o Slavonskim muzejima u: *Vjesnik muzealaca i konzervatora* 4, 1954., 106.-107.

³⁹ UZELAC (bilj. 24), 9.-11.

⁴⁰ BORISLAV BIJEIĆ, Diskontinuirani kontinuitet Muzeja Đakovštine u: *Zbornik Muzeja Đakovštine* 4, 1997., 52.

⁴¹ BIJEIĆ (bilj. 40), 51.

⁴² Ukazivanje na potrebu za preseljenjem pojavljuje se u nekolicini članaka *Đakovačkog lista* počevši s prvom godinom djelovanja Muzeja. Vidi: Godišnjica otvorenja muzeja Đakovštine (21. 11. 1953., 3.), Tjedan muzeja i zaštite spomenika kulture i prirode (2.10.1954., 1.), Desetgodišnjica oslobođenja (30.4.1955., 1.), Kulturno-prosvjetni i naučno-istraživački rad Muzeja Đakovštine (2.2.1957, 3.), Muzej Đakovštine (10.8.1957., 3.-4.) i drugi.

Slika 2. Ulica Petra Preradovića 17, zgrada Muzeja Đakovštine od 1967. do 1994. godine

Jednokatnicu je dao sagraditi biskup Josip Juraj Strossmayer 1857. godine za potrebe smještaja bosanskih franjevaca, a s vremenom se koristila i u druge vjerske svrhe. Franjevci su se kasnije preselili u Ostrogon te je u zgradu je smještena biskupijska tiskara koja se od 1914. godine seli na prvi kat gdje će djelovati sve do 1948. godine. Nakon nacionalizacije 1960. godine neko je vrijeme u zgradi bila smještena i đakovačka pošta, kao i spomenuti Dom zdravlja. Od 1967. godine, uz Muzej Đakovštine na prvom katu, prizemlje je zauzimala i Financijska uprava grada.⁴³ Unatoč očitim problemima prouzrokovanih dijeljenjem zgrade, zaposlenici su smještaj ocijenili kao zasada zadovoljavajuće rješenje.⁴⁴ Pozitivan stav prema novostečenom prostoru proizlazio je iz poznavanja još teže financijske situacije ostalih muzeja Slavonije, ali i očekivanja skorog otkupa cijele građevine.⁴⁵

Snažan potres iz 1964. godine učinio je veliku štetu na zgradi. Tadašnja arheologinja Branka Rauning svjedoči o problemima adaptacije prostora: "Više od godinu i pol trajala je

⁴³ UZELAC (bilj. 24), 11.-12.

⁴⁴ Vrijednost muzejske zbirke Đakovštine je velika u: *Đakovački list*, 9.6.1967., 3.

⁴⁵ "Većina muzeja u Slavoniji bori se s financijskim problemima, pitanjem stručnog kadra i problemom prostora, ne samo za izlaganje već za kancelarije i za deponiranje materijala. Muzeji u Osijeku, Požegi i Iloku u posebno teškoj su situaciji, a naša se muzejska zbirka nalazi u privatnoj zgradi. (...) To [preseljenje] je za nas sada veoma dobro rješenje, jer je u pitanju velika zgrada i mi se nadamo i vjerujemo da će u toku vremena ta zgrada biti predana Muzeju." Vidi: Vrijednost muzejske zbirke Đakovštine je velika (bilj. 44), 3.

borba za minimalna sredstva, kojima bi se oštećene prostorije koliko-toliko sanirale, te su u toku 1969. izvršeni najnužniji građevinski radovi na adaptaciji. Krajem aprila 1970. godine od Fonda za unaprijeđenje kulturnih djelatnosti općine Đakovo dobijena su financijska sredstva za postavljanje stalnih izložbi.⁴⁶ Stalne su izložbe zauzimale sveukupno sedam prostorija prvog kata. Kronološkim slijedom izloženi su arheološki nalazi, izložbeno oružje i ostali eksponati iz Zbirke NOB-a, a u potpunosti je namještena i građanska soba s kraja 19. stoljeća.⁴⁷ Preostale četiri prostorije zauzimala je prikupljena etnografska građa; tradicijski tekstil, vrste tkala, inventar seoskog stambenog prostora i slično. Privremene izložbe održavale su se relativno rijetko, ali dosljedno su popratile veće gradske manifestacije i obilježile državne obljetnice.⁴⁸ Rad na lokalnoj povijesti, književnosti i umjetnosti dodatno se intenzivirao 1976. godine zapošljavanjem novog povjesničara, a tri godine nakon muzejski su tim činili, uz povjesničara, i arheolog i etnologinja. Takva će se koncepcija stručnih zaposlenika zadržati do danas.

Zbirke Muzeja su zaštićene po službenoj dužnosti i rangirane kao vrijednost B kategorije pri Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Osijeku, a jednako tako zaštićen je i arheološki lokalitet Štrbinci.⁴⁹ Od mnogobrojnih nalaza s lokaliteta vjerojatno najveći značaj imaju dvije plitice s pozlaćenim portretima rimskih mladenaca koje su u stalni postav Muzeja smještene 1970. godine.⁵⁰

Krajem osamdesetih godina javlja se potreba za većim prostorom. Sve brojnija građa prerasta okvire depoa, a povećani broj zaposlenika zahtijeva i veći radni prostor. "Godine 1977. sve mjesne zajednice Đakova donose odluku o uvođenju mjesnog samodoprinosu u visini 2% tijekom 5 godina."⁵¹ Budući da je jedna od namjena bila i doprinos kulturi, financijski je isplanirana sanacija muzejske zgrade te proširenje radnog prostora na potkrovlje i dvorište. U dvorištu su, prema programu, uz suvremeni sadržaj trebali biti postavljeni tradicionalni stambeni i gospodarski objekti čime bi Đakovo dobilo prvo etnografsko dvorište u Slavoniji. Proširivanjem projekta u pogledu dodavanja više seoskih kuća i funkcionalnih

⁴⁶ KREŠIMIR PAVIĆ, Povijesni pregled muzejske djelatnosti u Đakovu u: *Informatica museologica* 3-4, Zagreb, 1982., 24.

⁴⁷ Otvorena muzejska zbirka Đakovštine u: *Đakovački list*, 7.8.1970., 3.

⁴⁸ Vidi, npr.: U selima pokretna izložba u: *Đakovački list*, 15.1.1965., 2., Izložba "Muzeja Đakovštine" u: *Đakovački list*, 30.4.1959., 3., *Đakovački vezovi - prigodna revija* (ur. Stjepan Rechner), 1970., 1.

⁴⁹ UZELAC (bilj. 24), 14.

⁵⁰ Otvorena muzejska zbirka Đakovštine (bilj. 47), 3.

⁵¹ UZELAC (bilj. 24), 14.

predmeta te ograđivanjem prostora tesanom hrastovinom realizirao bi se konačni plan uređenja dvorišta; "muzejski zaselak."⁵²

U pokušajima potpune adaptacije zgrade koja ionako nije u potpunosti odgovarala uvjetima Muzeja dočekan je Domovinski rat 1991. godine. Veći dio zbirke premješta se u Hrvatski povijesni muzej, a Muzej Đakovštine nastavlja sa radom u onoj mjeri u kojoj to ratno vrijeme dozvoljava. Povremene izložbe, zapošljavanje novog povjesničara i dokumentiranje ratnih operacija na području Đakova svjedoče o ustrajanjima na kontinuitetu djelovanja čak i takvim neprilikama.⁵³

Ozbiljni se problemi pojavljuju u ožujku 1993. godine kada Biskupija đakovačka i srijemska službeno traži povrat zgrade. Nakon što je zahtjev prvobitno odbijen, u studenom 1993. godine Sekretarijat za privredu i društvene djelatnosti u Đakovu ukida rješenje Komisije za nacionalizaciju pri Narodnom odboru općine Đakovo iz 15. travnja 1960. godine te se tim činom ukida državno vlasništvo zgrade.⁵⁴ U obrazloženju odluke navodi se da organ koji ju je donio nije prigodom podnošenja zahtjeva imao u vidu *mnogobrojne dokaze* koji su naknadno priloženi u žalbi Biskupskog ordinarijata. Osnovni argument Biskupije bio je prethodno korištenje zgrade u vjerske svrhe, zbog čega se sukladno tadašnjem zakonu niti nije smjela nacionalizirati.⁵⁵ Krajnja je odluka da se zgrada zbog vlastitih potreba vraća prvotnom vlasniku, Biskupiji, koja inzistira da se Muzej premjesti što prije.

3.3 Muzej od 1994.-2002. godine

Iako niti jedan od ponuđenih prostora nije zadovoljavao minimalne muzejske standarde, pravni pritisak na iseljenje prignao je tadašnjeg ravnatelja na potpisivanje dokumenta o dinamici iseljenja 15. ožujka 1994. godine.⁵⁶ Nova muzejska zgrada, derutna nefunkcionalna prizemnica, pokazala se vrlo skromnim rješenjem.

⁵² Kako do etnoparka? u: *Đakovački list*, 13.5.1966., 4.

⁵³ BIJELEĆ (bilj. 40), 53.

⁵⁴ UZELAC (bilj. 24), 16.

⁵⁵ BIJELEĆ (bilj. 40), 54.

⁵⁶ UZELAC (bilj. 24), 16.

Slika 3. Ulica Stjepana Radića 9, zgrada Muzeja Đakovštine od 1994. do 2001. godine

"Korisna površina iznosi samo oko 200 metara kvadratnih što nije ni izdaleka dovoljno za muzejsku djelatnost; podrum je vlažan i neuporabljiv, a njegovo eventualno isušivanje i adaptiranje je kompliciran i dugotrajan posao, a rezultati su uvijek problematični; sa stropova pada žbuka (...) to nikako nije cjelovito rješenje za Muzej."⁵⁷ U vrijeme preseljenja u novi prostor rat je još uvijek trajao te su zbirke i dalje bile pohranjene u Hrvatskom povijesnom muzeju i ostalim područjima nezahvaćenim stradanjima. Unatoč nastojanjima ravnatelja da građa bude transportirana i pohranjena na donekle primjeren način u drvenim sanducima, u njihovom su nedostatku u zamjenu korištene obične kartonske kutije.⁵⁸

Nedostatak uporabljivog prostora nije predstavljao veći problem sve dok 9. studenog 1994. godine nije primljen zahtjev iz Zagreba za povratkom građe u matični muzej pod izlikom *velikih problema* koje imaju u vlastitim depoima.⁵⁹ Budući da nova zgrada Muzeja Đakovštine nije imala slobodnog prostora u kojeg bi se zbirke mogle adekvatno smjestiti, Državna uprava za zaštitu kulture i prirodne baštine ipak sprječava preseljenje. Uzevši u obzir način transporta i pohrane građe, postaje očito da niti njezin ostanak izvan Đakova ne predstavlja adekvatno rješenje. Godinu dana kasnije Muzejski dokumentacijski centar moli

⁵⁷ UZELAC (bilj. 24), 16.

⁵⁸ BIJELIĆ (bilj. 40), 53.

⁵⁹ BIJELIĆ (bilj. 40), 53.

gradonačelnika Đakova da ponudi rješenje spornom problemu te se građa postupno vraća krajem 1996. godine i u tri navrata tijekom 1997. godine.⁶⁰

Tijekom odsustva većeg dijela fundusa muzejska se djelatnost nastavlja u nešto skromnijem obimu. Izložbe se baziraju na posuđenim materijalima na području povijesti i etnologije, a održavaju se i javne tribine na kojima se predstavlja suvremeno hrvatsko izdavaštvo.

Po konačnom povratku građe iz Hrvatskog povijesnog Muzeja traže se novi prostori koji se čine adekvatnima za postavljanje izložbi. U tu je svrhu u nekoliko navrata poslužio Časnički dom gdje su prezentirane izložbe poput "Tradicijsko rukotvorstvo - entitet hrvatskog naroda," "Odjeća i nakit hrvatskih žena" ili samostalnih izložba slika Edvarda Kužina Mateia te Slavka Tomerlina. Arheološko nalazište Štrbinci dobilo je dodatnu pozornost izlaganjem pronađenog materijala u kripti đakovačke katedrale sv. Petra 1998. godine. Iskopavanja se nastavljaju i vrše se gotovo redovito, kako na Štrbincima tako i na Ivandvoru i u blizini crkve Svih Svetih.⁶¹

Ionako neophodno i očekivano preseljenje Muzeja ubrzano je 1998. godine kada zgrada mijenja vlasnika. "U raspadu Poljoprivredno industrijskog kombinata Đakovo zgrada je pripala novoosnovano trgovačkom društvu Đakovačka vina d.o.o. Tako su Đakovačka vina neko vrijeme ubirala zakupninu od Grada Đakova radi smještaja muzeja."⁶² Iste godine Ministarstvo financija Republike Hrvatske kupuje zgradu u koju će, nakon četverogodišnje renovacije i uz nju vezanih problema, Muzej biti konačno premješten.⁶³

4. Muzej od 2002. godine do danas

S mišlju rješavanja problema prostornog smještaja vlastitih zaposlenika, Ministarstvo financija odigralo je ključnu ulogu u konačnom preseljenju Muzeja Đakovštine. Zgrada bivšeg kotara u ulici Ante Starčevića 34 prelazi u vlasništvo grada Đakova koji ju dodjeljuje Muzeju, a dvorišni prostor ostaje predviđen za izgradnju prostora za zaposlenike Ministarstva

⁶⁰ UZELAC (bilj. 24), 16.

⁶¹ UZELAC (bilj. 24), 16.

⁶² LEKŠIĆ (bilj. 27), 37.

⁶³ LEKŠIĆ (bilj. 27), 41.

financija. Brigu oko adaptacije postojeće zgrade preuzima Povjerenstvo osnovano pri Gradskom poglavarstvu, a financira se iz proračuna Ministarstva kulture. Radovi počinju 1. prosinca 2000. godine te se, uz manje stagnacije vezane uz nezakonitosti pri odabiru izvođača radova, nastavljaju do kraja 2001. godine. Sretna okolnost bila je odustajanje Ministarstva financija od zamišljene gradnje što je Muzeju omogućilo preuzimanje i dvorišnog dijela⁶⁴

Zgrada današnjeg Muzeja Đakovštine bivša je zgrada Županijske kotarske oblasti te je u tu svrhu izgrađena krajem 19. stoljeća. Prema navodima M. Markovića, današnjoj je zgradi prethodila prizemnica iz 1856. godine u kojoj se deset godina nalazilo sjedište Virovitičke podžupanije.⁶⁵ U razornom potresu iz 24. ožujka 1884. godine najviše su stradale javne zgrade, pa tako i podžupanijska. Pretpostavlja se da su posljedice potresa bile presložene i preskupe za restauraciju te se nadležni odlučuju za rušenje čitavog zdanja i gradnju novoga. Do tog se zaključka došlo usporedbom veličina tlocrta; prva je zgrada bila tlocrtnih dimenzija $23 \times 13,40$ metara, a druga 31×12 metara.⁶⁶

Iz XI. Izvješća upravnog odbora županije virovitičke godina izgradnje saznaje se godina izgradnje nove zgrade: "Prošle godine sam spomenuo, da će se izgradnjom žup. sgrade u Đakovu, u kojoj je smješten stan kot. predstojnika, doskočiti neophodnim i tiesnim prostorijam, u kojim je sada smješten ured kr. kot. oblasti, a sada mogu da izvijestim, da je sgrada već pod krovom i da će se sa 1. srpnja 1897. predati namijenjenoj svrsi. Tako će kot. oblast dobiti dolične i prikladne prostorije za uredovnicu."⁶⁷ Zgrada Županijske kotarske oblasti od povijesne je vrijednosti kao dokument naglog razvoja Đakova nakon 1848. godine koji, uz to što je biskupski posjed, postaje i sjedište jednog od šest županijskih kotara.⁶⁸ Zanimljivo je spomenuti da je zgrada 1. prosinca 1898. godine spojena s državnim telefonom Osijek-Đakovo što ju to vrlo vjerojatno čini i prvom zgradom sa telefonskim priključkom u Đakovu.⁶⁹

Osim povijesne važnosti, zgrada Kotarske oblasti gradu je iznimno važna i kao primjer monumentalnog historicizma, odnosno pravilne primjene klasicističke arhitekture koja govori

⁶⁴ UZELAC (bilj. 24), 18

⁶⁵ LEKŠIĆ (bilj. 27), 38.

⁶⁶ LEKŠIĆ (bilj. 27), 37-38.

⁶⁷ LEKŠIĆ (bilj. 27), 38.

⁶⁸ Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel Osijek, *Potvrda o statusu kulturnog dobra za zgradu Muzeja Đakovštine*, 2012.

⁶⁹ LEKŠIĆ (bilj. 27), 39.

o funkciji zgrade.⁷⁰ Na osnovu predložene dokumentacije i iznesenih činjenica, Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra u rujnu je 2008. godine na osnovu članka 5. Pravilnika o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske utvrdilo da zgrada današnjeg Muzeja Đakovštine, a bivše kotarske oblasti, ima svojstvo kulturnog dobra. Sukladno tome, određen je njezin upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, odnosno Listu zaštićenih kulturnih dobara. Ovom odlukom utvrđen je i sustav mjere zaštite kulturnog dobra koji nalaže da se zaštitni i drugi radovi na građevini mogu poduzeti samo uz prethodno odobrenje nadležnog tijela. Osim toga, vlasnik zgrade dužan je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje, a koje odredi nadležno tijelo, te je kulturno dobro zabranjeno učiniti predmetom kupoprodaje.⁷¹

Slika 4. Zgrada Muzeja Đakovštine od 2002. do danas

Danas zaštićena građevina iz 1896./1897. godine slobodnostojeća je jednokatnica građena u stilu klasicizma. Njezino simetrično pročelje sa dva rizalitna istaka na krajevima ukrašeno je tipično klasicističkim, žbukanim, dekorativnim elementima. Za razliku od pročelja, bočne strane zgrade i začelje ostavljeni su bez ukrasa. Svaki od rizalita na rubovima je dodatno naglašen rustičnim lezenama, te je nositelj dvaju korespondirajućih prozora na svakoj etaži. Prozori prizemlja su dvokrilni, omeđeni plitkim žbukanim okvirom, a iznad njih

⁷⁰ Potvrda o statusu kulturnog dobra za zgradu Muzeja Đakovštine (bilj. 68)

⁷¹ Potvrda o statusu kulturnog dobra za zgradu Muzeja Đakovštine (bilj. 68)

je izveden jak isprekidani nadprozorni vijenac koji nosi zaglavni kamen iznad svakog od prozorskih okvira. Prozorni vijenac na prvome katu nastavlja se na vijenac atike od kojega je odijeljen većim istakom. Ulaz u zgradu postavljen je u središte pročelja tako da dominira svojom veličinom, dekoracijom i položajem. Drvene vratnice oblikovane su i dekorirane u klasicističkom stilu, uokvirene žbukanim okvirom s trokutastim zabatom unutar kojega je izveden grb.

4. 1. Adaptacija zgrade

Aktivno očuvanje povijesno i kulturno relevantnih građevina ostvaruje se metodama čiji odabir ovisi o različitim faktorima. U obzir se prije svega uzima stupanj očuvanosti dobra, njegova potencijalna društvena svrha i potvrda stručnjaka o kvaliteti građevine i opravdanosti poduzimanja mjera očuvanja.⁷² Iako se tijekom 19. stoljeća stalno održavanje tretiralo kao najbolja metoda zaštite, Venecijanskom se poveljom iz 1964. godine preporuča davanje nove društveno korisne namjene građevinama u svrhu kvalitetnijeg osiguravanja njihovog opstanka.⁷³ Danas je široko prihvaćeno mišljenje da zaštitu i rekonstrukciju građevina trebaju pratiti metode revitalizacije koje su u skladu s ekonomskim i društvenim karakterom grada.⁷⁴ Adaptacija ili revitalizacija zgrade bivšeg kotara vjerojatno je najbolji đakovački primjer suvremene zaštite graditeljskog nasljeđa njegovim uključivanjem u svakodnevnicu i posljedičnim osiguravanjem uvjeta trajnog očuvanja.

Osmogodišnji boravak u derutnoj građevini izvan svih muzeoloških standarda završava 2002. godine. Idejni projekt za prostornu koncepciju i oblikovanje stalnog postava Hrvatsko muzejsko vijeće je prihvatilo tek nakon naknadnih dorada, a takav će projekt naposljetku biti nešto drugačiji od onoga kakav je realiziran. Razlog tome treba potražiti u nepredviđenoj stagnaciji radova zbog nedostatka prostornog koncepta, čime je Grad Đakovo potaknut na što hitriju obnovu unutrašnjosti bez stručnog mišljenja. Prilikom prilagođavanja Muzeja novoj zgradi i naknadnoj izradi prostornih koncepcija u obzir su dolazile samo manje preinake.

Prva muzejska koncepcija koju potpisuje Mario Beusan u srpnju 2002. godine u prizemlju predviđa dva stalna postava; prikaz kulturno-povijesnog razvoja Đakova u lijevom

⁷² TOMISLAV MARASOVIĆ, *Aktivni pristup graditeljskom nasljeđu*, Split, 1985., 124.

⁷³ *Venecijanska povelja: Međunarodna povelja za očuvanje i restauraciju spomenika i područja*, 1964., 1.

⁷⁴ TOMISLAV MARASOVIĆ, *Zaštita graditeljskog nasljeđa*, Zagreb-Split, 1983., 156.

krilu i etnološki postav u desnom krilu.⁷⁵ Na katu se u lijevom dijelu pročelnih prostorija trebao nalaziti postav arheologije, a u desnom višenamjenska dvorana i salon za VIP goste. Sve prostorije prema začelju predviđene su za upravu i kustose, dok je uz istočno pročelje zgrade planirano transparentno dizalo za pristup invalida na prvi kat. Zbirke su se u prvoj fazi realizacije planova trebale nalaziti u potkrovlju, što bi kasnije zamijenila dvorišna zgrada sa adekvatnim depoima. Izgradnja zgrade u dvorištu omogućila bi oslobađanje potkrovlja u kojemu bi se uredila galerija za stalni postav slika iz fundusa i odgovarajući prostor za povremene izložbe, a višenamjenska dvorana bi bila muzejska predavaonica i prostor za skupove.⁷⁶ "Uz nekoliko posve malih zahvata,"⁷⁷ kako Beusan navodi, u muzejskom bi prostoru bio ostvaren kružni tok posjetitelja.

Iako će se osnovna prostorna koncepcija u pogledu smještaja stalnih postava i prostorija za osoblje unutar zgrade ostvariti, prijedlog za koncipiranje stalnog postava po zbirkama prvotno nije prihvaćen. Po primitku sinopsisa za izradu stalnih postava Ivo Maroević u recenziji prijedloga navodi: "Iako je predloženi stalni postav po zbirkama legitiman, mislim da nije primjeren u predloženom obliku. Nedostaje im cjeloviti koncept koji bi se tada razrađivao po zbirkama ili na neki drugi način." (...) Predložena muzeološka koncepcija stalnog postava Muzeja Đakovštine nije prihvatljiva u obliku u kojem je izrađena."⁷⁸ Tek mjesec dana kasnije, 6. kolovoza 2002. godine, Maroević će sam ponuditi prijedlog uređenja Muzeja, uz određene opaske na planu prostorne organizacije. Njegova je osnovna zamjerka organizacija rasporeda sadržajnih sklopova koje smatra neprimjerenima utoliko što ne odgovaraju optimalnom odnosu otvorenih, poluzatvorenih i zatvorenih sadržaja koji bi trebao biti u omjeru 1:1:1. Osim toga, u slučaju Muzeja posjetitelju je dostupan svaki dio prostora te je na taj način kompromitirana zaštita muzejskih predmeta. Pohranjivanje građe u potkrovnj prostor na postojećem stupnju uređenja ocijenio je u potpunosti neprimjerenim.⁷⁹ Predlaže uređivanje potkrovlja za određene sadržaje i podjelu zgrade projektantskim putem na tri zone u kojima se pravci kretanja posjetitelja, muzejskog osoblja i muzejskog materijala u pravilu ne bi presijecali. Zaključak je da Zgrada Muzeja Đakovštine u sadašnjem trenutku nije primjerena muzejskoj namjeni te da traži vrlo preciznu projektnu

⁷⁵ Mario Beusan, *Prostorna koncepcija stalnog postava - Kulturno povijesni razvoj Đakova*, 2005., elaborat

⁷⁶ Beusan (bilj. 75)

⁷⁷ Beusan (bilj. 75)

⁷⁸ Ivo Maroević, *Recenzija prijedloga stalnog postava Muzeja Đakovštine, Đakovo*, 2002., Muzej Đakovštine Đakovo, elaborat

⁷⁹ Ivo Maroević, *Prijedlog uređenja Muzeja Đakovštine, Đakovo*, 2002., Muzej Đakovštine, Đakovo, elaborat

dokumentaciju za preoblikovanje. Maroević podržava korištenje zgrade kao privremeno rješenje, ali uz pretpostavku da se što prije pristupi izradi projektne dokumentacije koja će omogućiti logični raspored prostora. Naglašava da projekt mora izraditi iskusni projektant uz obavezno konzultiranje posebne radne grupe koja bi sudjelovala u definiranju i potvrđivanju projektantskih etapa.⁸⁰

4. 2. Preventivna zaštita predmeta

Preventivno konzerviranje muzejskih predmeta proces je konstantne brige za održavanje stanja muzejske građe i čini jednu od osnovnih funkcija muzejske ustanove. Ono se sastoji od osiguranja odgovarajućeg korištenja, rukovanja, transportiranja i osiguranja odgovarajućeg načina čuvanja u čuvaonici i izložbenim dvoranama.⁸¹ Svrha zaštite predmeta je očuvanje njegovog izvornog stanja, usporavanje procesa starenja ili drugih promjena kako bi se predmet u što boljem stanju prenio budućim naraštajima.

U prijedlogu uređenja Muzeja Đakovštine Maroević prenosi potrebe vezane za preventivnu zaštitu muzejske građe koju je izradio Želimir Laszlo iz Muzejskog dokumentacijskog centra na osnovi analize Muzeja. U skladu s provedenom analizom Laszlo smatra da bi za Muzej trebalo osigurati:

- "Zaštitu predmeta na izložbama od intenzivnog svjetla i UV zračenja, i to filterima za UV na prozorima i izvorima umjetnog svjetla bez UV zračenja s mogućnošću reguliranja količine svjetlosti 50-150 luxa.

- Zaštitu predmeta od nepovoljne kriptoklime na način da se mjernim instrumentima prati kretanje odnosa temperature i relativne vlage (Rh) u izložbenim prostorima i čuvaonicama te da se eventualni nepovoljni uvjeti korigiraju.

- Zaštitu od aerozagađenja kontroliranom izmjenom zraka u čuvaonicama, barem onih osjetljivih materijala kao što su metal, papir i tekstil.

- Olakšavanje unutarnjeg transporta muzejske građe dobrom horizontalnom povezanošću, priručnim dizalima ili opremom za transport građe.

⁸⁰ Maroević (bilj. 79)

⁸¹ DENIS VOKIĆ, *Preventivno konzerviranje slika, polikromiranog drva i mješovitih zbirki*, Zagreb, 2007, 9.

- Osiguranje prostora za dezinsekciju i dezinfekciju materijala koji ulazi u muzej te djelomičnu karantenu zbog sprječavanja zaraze postojeće uređene građe."⁸²

Iako Vokić opominje da "Nedostatak sredstava ili neodgovarajuće financiranje ne mogu biti izgovor za ignoriranje preventivnog konzerviranja,"⁸³ u slučaju Muzeja Đakovštine ta je zadaća stavljena u drugi plan kako bi se financijski u potpunosti posvetili adaptaciji nove zgrade i izradi stalnog postava. Dakako, čekajući na odobrenje sredstava za udovoljavanje propisanim mjerama zaštite zbirke se čuvalo težeći najboljem, u praksi mogućem, ishodu. Tek će se 2015. godine izgradnjom dvorišne zgrade omogućiti vrlo dobri uvjeti za konzerviranje, pa i restauriranje građe.⁸⁴ Izgradnja dizala do sada nije ostvarena.

5. Stalni postavi

Bila ona stalna ili ne, izložbu sa pripadajućim eksponatima moguće je shvatiti kao osnovni oblik komunikacije između muzeja i posjetitelja.⁸⁵ Tumačenje poruke koju kustosi prenose odabirom eksponata i izgledom izložbe u cjelini uvelike ovisi o osobnom iskustvu, interesu ili prethodnom znanju primatelja poruke, odnosno posjetitelja pojedinca. Svatko na izložbi može naći nešto u čemu pronalazi posebnu poruku, bez obzira na to poklapa li se ona s intencijama kreatora izložbe ili ne, što je dodatna potvrda da komunikacija nastaje kao rezultat individualnih sklonosti primatelja.⁸⁶ Odabir poruke koju se želi poslati ovisit će o kustosu, a njezino geografsko i tematsko omeđenje odredit će specijalizacija muzeja. U slučaju Muzeja Đakovštine to je zavičajna povijest, odnosno povijest grada Đakova i njegove okolice.

Privremene izložbe koje Muzej organizira uz manje su iznimke vezane za zavičaj, a stalni postavi orijentirani su isključivo na njega. Prva otvorena stalna izložba bila je ona etnološkog materijala. Vrlo brzo uslijedio je i kulturno-povijesni stalni postav, a odnedavno (svibanj 2017. godine), i arheološki. Dakako, svemu tome je prethodila adaptacija već postojeće zgrade bivšeg kotara u prostor primjeren muzeološkim standardima.

⁸² Maroević (bilj. 79)

⁸³ VOKIĆ (bilj. 81), 10.

⁸⁴ BORISLAV BIJEIĆ, Diskontinuiranom kontinuitetu Muzeja Đakovštine došao je kraj u: *Revija Đakovačkih vezova* 50, Đakovo, 2016., 131.

⁸⁵ MAROEVIĆ (bilj. 5), 200.

⁸⁶ MAROEVIĆ (bilj. 5), 220.

U listopadu 2002. godine ravnateljici Muzeja upućen je službeni dopis u kojemu Hrvatsko muzejsko vijeće pozitivno ocjenjuje dosadašnje napore oko izrade muzeološke koncepcije i predlaže da se do iduće sjednice dostavi doradena verzija koncepcije u skladu s primjedbama i preporukama recenzenta. Finalna koncepcija poslana je u studenom iste godine, a prihvaćena na 19. sjednici vijeća 25. studenog 2002. godine. U istom se dopisu predlaže osnivanje stručnog povjerenstva za praćenje rada na realizaciji stalnog postava u sastavu stručnjaka sa Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Muzeja Slavonije u Osijeku i Muzeja grada Zagreba.

Prihvaćena i realizirana koncepcija u stalnom postavu predviđa prikazivanje povijesti Đakovštine i najznačajnijih sadržaja seoskog i gradskog života kroz niz tematskih sklopova.⁸⁷ U skladu s raspoloživom građom predviđena su četiri tematska bloka koji obrađuju područja etnologije, povijesti, arheologije i umjetnosti. Prva dva postava za javnost su otvorena 2005., odnosno 2006. godine, a arheološki tek 2017. godine nakon prestrukturiranja lijevog krila prvog kata. Zbirka likovne umjetnosti do danas nije dobila adekvatan prostor u kojemu bi mogla biti trajno izložena. Inicijalni idejni smještaj stalnog postava likovne umjetnosti bila je, i danas prazna, dvorana na prvom katu čije je postojanje prijeko potrebno za održavanje privremenih izložbi. Usprkos značajnom prostornom skraćanju dvorane, u koncepciji je planiran i prostor za primanje gostiju muzeja, opremljen u stilu građanske sobe s prijelaza 19. u 20. stoljeće koji bi uz funkciju bio i svojevrsni izložak.⁸⁸ Uviđanjem važnosti dvorane, od ovog se dijela projekta odustalo.

5. 1. Etnološki postav

U prihvaćenoj muzeološkoj koncepciji iz 2002. godine definirano da će se etnološka građa izložiti tematski i kronološki počevši od druge polovice 19. stoljeća te je u nekoliko rečenica stavljen naglasak na tradicionalni tekstil kao najbrojniji dio zbirke, budućih eksponata.⁸⁹ U listopadu 2004. godine na temelju sadržajne koncepcije etnologinje Muzeja, inženjer arhitekture Mario Beusan izradio je prostornu koncepciju stalnog postava etnološke

⁸⁷ Branka Uzelac, *Stalni postav - Muzeološka koncepcija*, elaborat, 9.

⁸⁸ Uzelac (bilj. 87), 12.

⁸⁹ Uzelac (bilj. 87), 9.

zbirke prema kojemu je postav, uz manje iznimke, konačno i realiziran zahvaljujući sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Đakova.⁹⁰

Postav je smješten u sedam prostornih jedinica istočnog dijela, odnosno desnog krila prizemlja zgrade. Smještajem izložbenih elemenata prostor hodnika preoblikovan je u tri izložbena dijela, pa je time dobiven izložbeni prostor koji se sastoji od sveukupno devet prostorija.⁹¹ Tok posjetitelja kroz postav je kružni, a započinje uvodnim plakatom i interaktivnom kartom s prikazom Đakovštine i pripadajućih sela. U prvom izložbenom bloku je fotografijama i maketama u vitrini prezentirana tema tradicijske stambene arhitekture Đakovštine. Među seljačkim kućama Đakovštine razlikuju se tri osnovne skupine. Prvu čine kuće pravokutnog tlocrta s trijemom koji se pruža po dužini kuće, a pročeljem su okrenute prema ulici i otvorene dvama manjim prozorima i, povremeno, ulaznim vratima. Druga je skupina kuća dužom stranom okrenuta prema ulici, s time da organizacija prostora ostaje ista kao u prvom tipu. Treću grupu čine takozvane *kuće u ključ* koje su najraznovrsnije, a povezane su s doseljavanjem Nijemaca na prostor Đakovštine.⁹²

Veći dio prve prostorije zauzima tema tekstilnog rukotvorstva i ukrašavanja tekstila obrađena na plakatima. Osim toga, izloženo je temeljno žensko i muško ruho i primjeri zlatoveza, a u središte prostorije prikladno je postavljen tkalački stan. Njegovo je korištenje tradicionalno vezano za zimski dio godine kada nema velikih radova na polju. Činio je vrlo bitan segment gotovo svakog kućanstva i često bi se u kući moglo naći po nekoliko tkalačkih stanova, ovisno o broju žena domaćinstva.⁹³ U sljedećem prostoru uz pomoć odjevene lutke prikazan je djevojački ophod Ljelje iz Gorjana vezan uz blagdan Duhova. Tradicija je 2009. godine upisana na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine svijeta.⁹⁴ Jedan od značajnijih životnih običaja, svadba, prikazana je scenom u sobi u kojoj se mladenka odijeva uz pomoć starije žene. Ova tema zauzima čitavu treću prostoriju, a prezentirana je montažom replike tradicionalne sobe kroz čiji je prozor moguće trodimenzionalno doživjeti scenu. Pučka pobožnost i pogrebni običaji obrađeni kao zasebna cjelina kroz rekonstrukcije

⁹⁰ BRANKA UZELAC, Vodič kroz stalni postav Muzeja Đakovštine Đakovo, Etnološki odjel, Đakovo, 2011., 9.

⁹¹ Mario Beusan, *Detaljni nacrti za oblikovanje stalnog postava etnologije*, 2004., Muzej Đakovštine Đakovo, 1., elaborat

⁹² UZELAC (bilj. 90), 41.

⁹³ UZELAC (bilj. 90), 39.

⁹⁴ UZELAC (bilj. 90), 47.

drvenih grobnih križeva i tradicijsku odjeću vezanu uz žalovanje. U sljedeće dvije prostorije prikazana su dva najvažnija godišnja vjerska običaja; Božić je prezentiran kroz scenu obitelji oko stola, a Uskrs dvjema svečano odjevenim lutkama, djevojkama koje idu u crkvu. Površinom manji međuprostor je iskorišten za izlaganje raznovrsnog posuđa vezanog uz tradicijsku prehranu, a tema obrade zemlje i gospodarstva kao zasebna cjelina izložena je u sljedećoj prostoriji kroz pripadajuće plakate i izloženo oruđe. Na izlazu iz postava prikazana je povijest smotre folklora Slavonije i Baranje "Đakovački vezovi" koja se tradicionalno od 1967. godine održava u gradu svakog srpnja.

5. 2. Stalni postav kulturno povijesnog razvoja Đakova

Kulturno-povijesna zbirka Muzeja raspolaže povijesnim namještajem, cehovskim zastavama i nizom građanskih uporabnih predmeta; oružjem, ispravama, knjigama i fotografijama, prvenstveno iz 19. i 20. stoljeća Đakova i okolice.⁹⁵ Prilikom odabira budućih eksponata vodilo se računa o broju i kvaliteti građe te veličini i strukturi prostora, a isti su parametri pomogli pri odluci strukturiranja postava kronološki i tematski.

Detaljni nacrti za oblikovanje stalnog postava iz listopada 2005. godine predvidjeli su postavljanje izložbe u četiri prostorije i hodniku lijevog krila prizemlja zgrade. Kao i u slučaju etnološkog postava, korištenjem hodnika postignuto je kružno kretanje posjetitelja koje prikladno započinje suvenirnicom i završava izlogom za suvenire. Prva cjelina obrađuje povijest Đakovštine od 13. do 40-ih godina 20. stoljeća, a zauzima dvije prostorije i hodnik. U prvoj prostoriji obrađena je najstarija povijest Đakova, turski period te povijesni razvoj grada u 17. i 18. stoljeću.⁹⁶ Jedan od vrijednijih eksponata je pismo biskupa Ponse datirano u Đakovu 8. svibnja 1252. godine koje je najstariji fizički sačuvan srednjovjekovni dokument napisan u gradu.⁹⁷ Riječ je o korespondenciji crkvenih službenika koja se odvijala nedugo nakon darivanja đakovačkog posjeda biskupu Ponsi 1239. godine, čime je Đakovo bitno određeno do današnjih dana. Ubrzani razvoj grada prekinut je turskim osvajanjima u 16. i 17. stoljeću. O ovom razdoblju grada u Muzeju svjedoči turski dokument iz 1624. godine iz kojega je čitljiv spor oko posjeda u neposrednoj blizini Gorjana.⁹⁸ Pisani je dokument jedan od brojnih

⁹⁵ Uzelac (bilj. 87), 9.

⁹⁶ BORISLAV BIJELIĆ, Vodič kroz stalni postav kulturno povijesnog razvoja Đakova, Đakovo, 2013., 12.

⁹⁷ BIJELIĆ (bilj. 96), 20.

⁹⁸ BIJELIĆ (bilj. 96), 27.

koje je Muzej Đakovštine posudio za potrebe izložbe *Slavonija, Baranja i Srijem - vrela europske civilizacije* te je kao takav i uvršten u službeni katalog izložbe.⁹⁹ Izgon Turaka i 18. stoljeće prezentirani su kroz rad biskupa Đure Patačića (1703.-1716.), Petra Bakića (1716.-1749.), Antuna Čolnića (1751.-1773.) i Franje Krtice (1773.-1805.) na odgovarajućim plakatima, a ključni eksponat ovog razdoblja čini veduta Đakova koja neprecizno, ali informativno prikazuje glavna arhitektonska dostignuća onovremenog grada.¹⁰⁰ Početak 19. do 40-ih godina 20. stoljeća ponovno je označen djelatnošću istaknutih biskupa, ovoga puta Antuna Mandića (1806.-1815.) i Josipa Jurja Strossmayera (1849.-1905.). Budući da se u Đakovu osim Muzeja Đakovštine nalazi i Spomen-muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera, značaj biskupa-političara predstavljen je tek njegovom bistom koju potpisuje Rudolf Valdec i maketom đakovačke katedrale te je ukomponiran u širi kontekst razvoja grada preko tekstova na plakatima.¹⁰¹

U idućoj je prostoriji i hodniku prezentiran uspon građanskog sloja tijekom 19. i prvim desetljećima 20. stoljeća s naglaskom na školstvo, razvoj obrta i rad pojedinih udruga. Ovdje se mogu pronaći cehovske zastave, drvene cehovske ladice, majstorske povelje i listovi, plakati i ostali materijal koji olakšava "pričanje priče" o odabranim tematskim cjelinama.¹⁰² Preostali dio postava čine dvije prostorije posvećene građanskom salonu i Domovinskom ratu. Rekonstruirani salon je u drugoj polovici 19. stoljeća bio središnja prostorija kuće imućnog građanstva. Salon u stalnom postavu Muzeja nije pripadao jednoj određenoj obitelji, već je skup predmeta koji su nekoć bili sastavni dijelovi interijera domova uglednih đakovčana.¹⁰³ Osim namještaja, klavira i ukrasne lampe, u salonu su predstavljeni portreti đakovačkog suca Janka Janošića i supruge Matilde rođ. Pavianović iz oko 1872. godine, radovi Franje Griffingera.¹⁰⁴ Prostorija koja problematizira temu Domovinskog rata u Đakovu prikladno je obojena crvenom bojom, a izložene eksplozivne naprave, fotografije i uporabni predmeti hrvatske vojske popraćeni su video snimkom ratnih stradavanja.

⁹⁹ *Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije*, katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2009., 218

¹⁰⁰ BIJELIĆ (bilj. 96), 30.

¹⁰¹ BIJELIĆ (bilj. 96), 37.-39.

¹⁰² BIJELIĆ (bilj. 96), 40.-59.

¹⁰³ BIJELIĆ (bilj. 96), 75.

¹⁰⁴ BIJELIĆ (bilj. 96), 74.

5. 3. Arheološki postav

Otvaranje stalnog postava etnologije i kulturne povijesti popraćeno je izdavanjem dvaju trojezičnih vodiča koji redoslijedom prostornog razmještaja nude nešto opširniji uvid u eksponate. Budući da je arheološki postav za javnost otvoren tek početkom svibnja 2017. godine, vodič za njega još nije realiziran.

Pristupanje izradi arheološkog postava u lijevom krilu prvog kata moglo je započeti tek nakon izgradnje dvorišne zgrade u koju su premještene zbirke. Još je 2002. godine u muzeološkoj koncepciji stalnog postava predviđeno prestrukturiranje prvog kata kako bi odgovarao uvjetima izložbe, a definiran je i način izlaganja eksponata koji bi bio "kombinacija materijala izloženih u vitrinama i adekvatne interpretacije kolor-print posterima."¹⁰⁵ Uz manje preinake u načinu prezentacije građe, postav je realiziran prema inicijalnoj ideji. Predstavljena zbirka arheoloških nalaza rezultat je višegodišnjih iskopavanja na preko trideset lokaliteta u okolici Đakova, od sveukupno njih preko sto zabilježenih. Tristotinjak odabranih izložaka podijeljeni su u tri vremenska odsjeka; prapovijest, antika i srednji vijek te smješteni u ukupno sedam prostorija. U prvoj izložbenoj cjelini kao najstariji izlošci prezentirani su ulomci stijena s fosilnim ostacima mekušaca iz vremena Panonskog mora. Na njih se nadovezuju kulture mlađeg kamenog i bakrenog doba uz poseban naglasak na korištene kamene alatke. U središtu prostorije omogućeno je sjedenje za nekolicinu posjetitelja kako bi se vodstvo učinilo ugodnijim. Prelaskom u iduću prostoriju posjetitelj se susreće sa idealnom rekonstrukcijom kuće Lasinjske kulture i u nju prigodno smještenom keramikom koja je posuđena iz Muzeja Slavonije u Osijeku. Kroz nekolicinu eksponata i plakata s tekstom zastupljeni su i brončano i željezno doba. Slijedeća tematska cjelina prikazuje antičko razdoblje s fokusom na 4. stoljeće kroz materijal prikupljen istraživanjem arheoloških lokaliteta Štrbinci i Ivandvor. U trećoj prostoriji se nalaze dva pozlaćena dna plitica iz 4. stoljeća pronađena na Štrbincima i zabat grobnice s freskom. Vrijednost pozlaćenih plitica prepoznata je i u širim krugovima istraživača, zbog čega su plitice uvrštene u katalog izložbe "Slavonija, Baranja i Srijem - vrela europske civilizacije" sa popratnim tekstom: "Među mnoštvom nalaza pronađenih dosad na Štrbincima, većina spada u prosječnu provincijalnu građu, ali izdvajaju se dva iznimna primjerka - dvoslojna pozlaćena staklena dna. S obzirom na ukupno pet pronađenih komada u čitavoj Panoniji (2 Mađarska, 1 iz

¹⁰⁵ UZELAC (bilj. 24), 12.

Petovija te 2 sa Štrbinaca), dva primjerka na jednom nalazištu predstavljaju neočekivanu raskoš."¹⁰⁶ Izgled jedne od plitica odabran je za logo Muzeja koji je i u trenutnoj uporabi.

Treća i posljednja izložbena cjelina obrađuje srednjovjekovnu Đakovštinu počevši od 7. i 8. stoljeća. Kroz dio hodnika i dvije prostorije većinski su izloženi grobni nalazi s lokaliteta Đakovo - Župna crkva, a postav završava 16. stoljećem i dolaskom Turaka.

6. Likovna zbirka

Iako je muzeološkom koncepcijom stalnog postava još 2002. godine previđeno stalno i javno smještanje dijela likovne zbirke u višenamjensku dvoranu na prvom katu do realizacije plana još nije došlo, a dokle god je dvorana jedini prostor u kojemu je moguće održavati privremene izložbe, vjerojatno niti neće. Ivo Maroević je potkrovni prostor zgrade Muzeja prozvao neprimjerenim za pohranjivanje građe na postojećem stupnju uređenja, ali ostavlja mogućnost uređivanja potkrovlja za neke druge sadržaje.¹⁰⁷ Prema tome, jedini prostor koji bi eventualno mogao biti prilagođen smještaju stalnog postava likovne zbirke su potkrovlje ili izgradnja potpuno nove zgrade u dvorištu. Obzirom na recentan datum otvaranja stalnog postava arheologije, kao i nedavnu izgradnju dvorišne zgrade u funkciji depoa, nije za očekivati da će se stalna izložba likovne zbirke realizirati u bliskoj budućnosti.

Likovna zbirka nastajala je usporedno s razvojem Muzeja i danas broji oko 250 slikarskih i kiparskih ostvarenja čiji su autori na neki način vezani uz Đakovo i Đakovštinu. Iako stalna izložba zbirke ne postoji, Muzej aktivno organizira privremene izložbe slika koje je moguće posjetiti otprilike mjesec dana nakon njihova otvaranja. Tijekom siječnja i veljače 2012. godine organizirana je izložba pod nazivom "Akvizicije umjetničke zbirke 2002.-2012." na kojoj su javnosti predstavljena najbolja likovna ostvarenja koje je Muzej prikupio unutar deset godina rada u novoj zgradi.¹⁰⁸ Prikupljanje se uglavnom bazira na poklonima, donacijama ili nešto rjeđe, otkupima. Na taj je način Muzej došao u posjed radova Tihomira Lončara, Stjepana Jožića, Željka Mucka, Miroslava Benakovića i drugih. Osim toga, Muzej je u posjedu slika đakovačkih akademskih slikara Hrvoja Duvnjaka, Ivana Germovšeka, Marije Adrić i dizajnerice Vesne Kolobarić, a navedeni su i nekoliko puta imali priliku izlagati

¹⁰⁶ Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije (bilj. 99), 122.

¹⁰⁷ Maroević (bilj. 78), 1.-2.

¹⁰⁸ Akvizicije umjetničke zbirke 2002.-2012., katalog izložbe, Muzej Đakovštine, Đakovo, 2012.

radove na privremenim izložbama. Od nešto starijih umjetnina Muzej posjeduje slike Ivana Tišova iz 1920-ih godina, Franje Arpada Mesaroša iz sredine 20. stoljeća i slike Zdravka Čosića i Ljerke Njerš iz 1970ih godina.

Osim kataloga pojedinih izložbi, zasada ne postoji jedinstvena publikacija koja se bavi likovnom zbirkom Muzeja Đakovštine. Treba naglasiti da je veliki pomak u načinu čuvanja svih zbirki, pa tako i likovne, napravljen 2015. godine izgradnjom dvorišne zgrade sa restauratorskom radionicom i depoima kada je zaštita napokon zadovoljila standarde propisane 2002. godine.

7. Mogućnosti muzeja

Smještajem Muzeja Đakovštine u zgradu primjerenu muzeološkoj djelatnosti i otvaranjem stalnog postava ostvarene su pretpostavke za daljnje promišljanje odnosa prema posjetiteljima. U objavljenim skicama razvoja Muzeja od 2015. do 2020. godine sadašnji ravnatelj predviđa "...da bi Muzej morao biti čvršće povezan sa Turističkom zajednicom grada Đakova i kao takav u potpunosti involviran u turističku ponudu grada i regije."¹⁰⁹ Osim turističkog, prepoznat je i edukativni potencijal ustanove koji se ostvaruje u bliskoj suradnji Muzeja sa školama Đakova i okolice. Zbog čestih organiziranih vodstava učenika osnovnih i srednjih škola, oni su ujedno postali i najbrojnija dobna skupina posjetitelja. Muzej Đakovštine u tome nije izdvojen slučaj. Već se neko vrijeme muzeji svojoj brojnoj mladoj publici prilagođavaju kroz uzrastu primjerene tiskovine kao što su "katalozi povremenih izložbi za djecu, publikacije koje dokumentiraju njihove izložbe, vodiči po stalnom postavu muzeja, muzejske slikovnice, edukativne igrice, slagalice i puzzle te multimedijски CD-ovi koji se sadržajem oslanjaju na muzejsku baštinu."¹¹⁰ Veliki nacionalni muzeji sasvim sigurno imaju više sadržaja koji bi se mogli staviti u željeni format, ali primjer radionica za djecu koje organiziraju Muzej grada Iloka ili Muzej Slavonije svjedoče o mogućnostima prilagodbe na gradskom, odnosno zavičajnom nivou.

Osim mladih, Muzej bi se mogao orijentirati i na rad s osobama s posebnim potrebama. "U muzejske pedagoške programe sve se više uključuju i osobe s posebnim

¹⁰⁹ BORISLAV BIJELIĆ, Skica strategije razvoja Muzeja Đakovštine 2015.-2020. u: Zbornik Muzeja Đakovštine 12, Đakovo, 2015., 385

¹¹⁰ TONČIKA CUKROV, Vodiči po muzeju za djecu - muzejska pedagogija danas u: Informatica museologica 40, 2010.

potrebama kojima je dolazak u muzej i sudjelovanje u radionicama dio terapijske pomoći u cilju poticanja socijalizacije i integracije u društvo."¹¹¹ Pozitivan primjer poput onog iz Hrvatskog prirodoslovnog muzeja ipak bi se nešto teže integrirao u rad Muzeja Đakovštine zbog nepristupačnosti prvom katu koja nužno isključuje osobe s poteškoćama tjelesne mobilnosti. Realizacija petnaest godina planiranog dizala mogla bi omogućiti rad i sa ovim skupinama posjetitelja.

¹¹¹ RENATA BREZINŠČAK, Muzejske aktivnosti kao terapijska pomoć osobama s posebnim potrebama: primjer iz Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja u: *Informatica museologica* 40, 2010., 118.

8. Zaključak

Povijest razvoja Muzeja Đakovštine svjedoči o problemima s kojima se susreće obimom građe i osobljem manji te financijama skromniji zavičajni muzej u nastanku. U đakovačkom slučaju, glavni inicijatori osnivanja Muzeja bili su organizirani lokalni zaljubljenici u baštinu sa osviještenom važnosti o brizi za nju. Uz odobrenje Grada, naporima prve ravnateljice, tadašnjeg muzejskog osoblja i "Društva ljubitelja starina," prije više od pola stoljeća prikupljeni su predmeti kojima su isprofilirane četiri osnovne zbirke: etnološka, kulturno-povijesna, arheološka i likovna. Narednih pedeset godina djelovanja Muzeja, uz primjetne će pomake u stručnosti zaposlenika i muzeološkoj praksi, ipak proteći u gotovo neprekinutoj potrazi za adekvatnim rješenjem prostora Muzeja. Najteže i struci neprimjereno razdoblje Muzeja započinje Domovinskim ratom kada se veći dio zbirke pred ratnim razaranjima sklanja u Hrvatski povijesni muzej, a nastavlja se 1994. godine povratkom građe i smještajem u nefunkcionalnu zgradu iz koje će se premjestiti tek 2002. godine. Iako propisane mjere zaštite građe nalažu sasvim drugačiju skrb za predmete, primjer iz prakse pokazuje da uz ovisnost muzeja prema Gradu kao glavnom izvoru financija ili političkoj situaciji kakva za bila za vrijeme Domovinskog rata, njihovo provođenje nije uvijek moguće. Ipak, inzistiranje na dobivanju primjerenih sredstava i smirivanje ratne situacije rezultirali su konačnim smještajem u današnju zgradu koja je nakon adaptacije zadovoljila muzeološke standarde, a izgradnjom dvorišne zgrade 2015. godine zbirke su konačno zaštićene sukladno propisima. Adaptacija postojeće zgrade bivšeg kotara u prostor primjeren muzeološkim standardima, promjene u unutrašnjoj koncepciji, pa onda i izgradnja dodatnog objekta, profilirali su Muzej u respektabilnu kulturnu instituciju grada kakva je danas.

Ubrzo nakon prilagodbe prišlo se ostvarivanju stalnog postava. Prvo je 2005. godine otvoren etnološki dio postava, zatim kulturno-povijesni 2007. godine, a posljednji je arheološki postav u svibnju 2017. godine. Muzej Đakovštine je u posjedu i likovne zbirke koja broji preko 250 predmeta, ali obzirom na recentan datum otvaranja stalnog postava arheologije, kao i nedavnu izgradnju dvorišne zgrade u funkciji depoa, nije za očekivati da će se stalna izložba likovne zbirke realizirati u bliskoj budućnosti.

Rješavanjem fundamentalnih problema svoga opstanka i otvaranjem stalnog postava, Muzej Đakovštine je stvorio sve pretpostavke za posvećivanje *komunikaciji* s posjetiteljima kao novo-propisanoj funkciji muzeja iz 2007. godine. Današnje se djelovanje Muzeja sve više

fokusira na odnos s posjetiteljima na planu redovnih privremenih izložbi, školskih vodstava unutar i izvan Muzeja, obilježavanja gradskih i državnih manifestacija, ažuriranja web stranice i sličnog, čime se može naslutiti da razvoj ide u pravom smjeru. Na sadašnjim temeljima, mogućnosti Muzeja Đakovštine su velike. Vrijeme će pokazati kako će se zavičajni muzej prilagođavati novim zahtjevima društva i koliko će uspješno oblikovati kulturni identitet pojedinaca.

Popis literature:

Akvizicije umjetničke zbirke 2002.-2012., katalog izložbe, Muzej Đakovštine, Đakovo, 2012.

BIJELIĆ, BORISLAV, Diskontinuirani kontinuitet Muzeja Đakovštine u: *Zbornik Muzeja Đakovštine 4*, Đakovo, 1997.

BIJELIĆ, BORISLAV, Vodič kroz stalni postav kulturno povijesnog razvoja Đakova, Đakovo, 2013.

BIJELIĆ, BORISLAV, Skica strategije razvoja Muzeja Đakovštine 2015.-2020. u: *Zbornik Muzeja Đakovštine 12*, Đakovo, 2015.

BIJELIĆ, BORISLAV, Diskontinuiranom kontinuitetu Muzeja Đakovštine došao je kraj u: *50. Đakovački vezovi*, 2016.

CUKROV, TONČIKA, Vodiči po muzeju za djecu - muzejska pedagogija danas u: *Informatica museologica 40*, Muzejski dokumentacijski centar Zagreb, 2010.

Desetgodišnjica oslobođenja u: *Đakovački list*, 30.4.1955.

Đakovački vezovi - prigodna revija (ur. Stjepan Rechner), Đakovo, 1970.

GOB, ANDRÉ, DROUGUET, NOÉMIE, *Muzeologija - Povijest, razvitak, izazovi današnjice*, Zagreb, 2007.

Godišnjica otvorenja Muzeja Đakovštine u: *Đakovački list*, 21. 11. 1953.

IVANKOVIĆ GRGUR MARKO, Arhitektura secesije u Đakovu u: *Zbornik Muzeja Đakovštine 10*, Đakovo, 2011.

Ivo Maroević, *Prijedlog uređenja Muzeja Đakovštine Đakovo*, 2002., Muzej Đakovštine Đakovo, elaborat

Ivo Maroević, *Recenzija prijedloga stalnog postava Muzeja Đakovštine, Đakovo*, 2002., Muzej Đakovštine Đakovo, elaborat

Izložba "Muzeja Đakovštine" u: *Đakovački list*, 30.4.1959.

Kako do etnoparka? u: *Đakovački list*, 13.5.1966.

Kulturno-prosvjetni i naučno-istraživački rad Muzeja Đakovštine u: *Đakovački list*, 2.2.1957.

LEKŠIĆ, ŽELJKO, O zgradama Muzeja Đakovštine od osnivanja do danas u: *Zbornik Muzeja Đakovštine 10*, Đakovo, 2011.

MARASOVIĆ, TOMISLAV, *Aktivni pristup graditeljskom nasljeđu*, Split, 1985.

MARASOVIĆ, TOMISLAV, *Zaštita graditeljskog nasljeđa*, Zagreb-Split, 1983.

Mario Beusan, *Prostorna koncepcija stalnog postava - Kulturno povijesni razvoj Đakova*, 2005., Muzej Đakovštine Đakovo, elaborat

Mario Beusan, *Prostorna koncepcija stalnog postava etnološke zbirke - Narodno blago Đakovštine*, 2004., Muzej Đakovštine Đakovo, elaborat

Mario Beusan, *Prostorna koncepcija i oblikovanje stalnog postava - Idejni projekt*, 2002., Muzej Đakovštine Đakovo, elaborat

MAROEVIĆ, IVO, *Uvod u muzeologiju*, Radovi zavoda za informacijske studije, Zagreb, 2003.

Meditacije o Slavonskim muzejima u: *Vjesnik muzealaca i konzervatora 4*, 1954.

Muzej Đakovštine u: *Đakovački list*, 10. 8. 1957.

Osnovano je društvo prijatelja starina u: *Đakovački list*, 1. 5. 1953.

Otvorena muzejska zbirka Đakovštine u: *Đakovački list*, 7.8.1970.

Pet godina rada muzeja Đakovštine 22. XI. 1952. - 22. XI. 1957u: *Đakovački list*, 16.11.1957.

Razvoj definicije muzeja prema ICOM-ovim statutima 2007.-1946. (URL: http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html)

Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije, katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2009.

Službena web-stranica ICOM-a, Definicija muzeja (URL: <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>)

ŠOLA, TOMISLAV, *Marketing u muzejima, ili o vrlini i kako je obznaniti*, Hrvatsko muzejsko društvo, Zagreb, 2001.

ŠOLA, TOMISLAV, Prilog mogućoj definiciji muzeologije u: *Informatica museologica 15*, Muzejski dokumentacijski centar Zagreb, 1985.

Tjedan muzeja i zaštite spomenika kulture i prirode u: *Đakovački list*, 2.10.1954.

U selima pokretna izložba u: *Đakovački list*, 15.1.1965.

Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel Osijek, *Potvrda o statusu kulturnog dobra za zgradu Muzeja Đakovštine*, 2012.

Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel Osijek, *Potvrda o statusu kulturnog dobra za kuću Reichsman*, 2012.

UZELAC, BRANKA, Pedeset godina od osnivanja Muzeja Đakovštine u: *Zbornik Muzeja Đakovštine 5*, Đakovo, 2001.

UZELAC, BRANKA, Vodič kroz stalni postav Muzeja Đakovštine Đakovo, Etnološki odjel, Đakovo, 2011.

Venecijanska povelja: Međunarodna povelja za očuvanje i restauraciju spomenika i područja, 1964.

VOKIĆ, DENIS, *Preventivno konzerviranje slika, polikromiranog drva i mješovitih zbirki*, Zagreb, 2007

Vrijednost muzejske zbirke Đakovštine je velika u: *Đakovački list*, 9.6.1967.

ŽERAV, JOSIP, *Spomen spis od 1813.-1913. u proslavu stogodišnjice opstanka "Ceha" đakovačkih obrtnika*, Đakovo, 1913.

Popis reprodukcija:

Slika 5. Kuća Terzić, zgrada Muzeja Đakovštine od 1952. do 1967. godine (Izvor: <https://muzej-djakovstine.hr/wp-content/uploads/2016/10/muzej-djakovo-prva-zgrada.jpg>)

Slika 6. Ulica Petra Preradovića 17, zgrada Muzeja Đakovštine od 1967. do 1994. godine (Izvor: <https://muzej-djakovstine.hr/wp-content/uploads/2016/10/muzej-djakovstine.jpg>)

Slika 7. Ulica Stjepana Radića 9, zgrada Muzeja Đakovštine od 1994. do 2001. godine (Izvor: <https://muzej-djakovstine.hr/wp-content/uploads/2016/10/muzej-radiceva-1.jpg>)

Slika 8. Zgrada Muzeja Đakovštine od 2002. do danas (Izvor: <http://www.politikaplus.com/img/s/810x500/upload/images/arhiva/M-N/Muzej-Djakovstine-101.jpg>)